

організувати свій режим дня. Ці стрес-фактори в більшій мірі є суб'єктивними. Очевидно, що на виникнення навчального стресу значний вплив можуть мати і певні об'єктивні причини. Імовірно це буде метою наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Селье, Г. Стресс без дистресса. Електронний режим доступу [http://www.lib.ru/PSIHO/SELYE/distree.txt_with-big-pictures.html]
2. Майерс, Д. Психологія / Д. Майерс; пер. з англ. І.А. Карпиков, В.А. Старовойтова. - 3-е вид. - Мн.: "Попурі", 2008 – 848 с.
3. Лазарус Р. Теорія стресу і психофізіологічні дослідження // Емоційний стрес. / Под ред. Л. Леві. Л.: Медицина, 1970 – 104 с.
4. Китаєв-Смик Л.О. Психологія стресу./ Китаєв-Смик Л.О.М.: Наука, 1983, - 368 с.
5. Щербатих Ю.В. Психологія стресу і методи корекції./ Щербатих Ю.В. -СПб.: Пітер, 2006. – 256 с.
6. Біохімія стресу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Д. Боярчук ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 177 с.
7. Бодров В. А. Информационный стресс. / Бодров В. А. М.: ПЕР СЭ, 2004 - 382 с.

Балик О.

Науковий керівник – доц. Валіон О.П.

СПРАВА ДРЕЙФУСА ЯК СИМВОЛ БОРОТЬБИ ЗА ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ У ФРАНЦІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Минуло понад століття після резонансної справи у Франції, яка викликала чималий інтерес світової спільноти. Багато держав Європи і світу, обрали демократичний шлях розвитку. Усі вони декларують, що в них дотримуються права людини і особистості, але на превеликий жаль справа французького капітана Альфреда Дрейфуса все ж залишається актуальною.

Якщо пильно проаналізувати ситуацію у світі, то стає цілком зрозуміло, що навіть найдемократичніші країни світу нехтують правами конкретної людини заради інтересів держави або інтересів певних політичних кіл, які не хочуть піддавати сумнівам службові репутації.

Попри те, що нині світ живе у ХХІ столітті, саме судова справа кінця ХІХ – початку ХХ ст. є особливо актуальною в схожих питаннях сьогодення. Для того, щоб такі справи не виникали, і, в свою чергу, не викликали обурення громадськості, будь-яка влада чи політична сила повинні об'єктивно оцінювати судові ситуації і діяти в межах закону попри особисті інтереси.

Висвітлення даної проблеми відображено у французькій і зарубіжній історіографії. Хоча до сьогодні немає ґрунтовної наукової праці, яка б комплексно розглядала справу Дрейфуса. Більшість досліджень лише фрагментарно її охоплюють. Зокрема, у монографії радянського дослідника Д. Пріцкера “Жорж Клемансо: політична біографія” епізодично аналізується роль Клемансо у контексті подій навколо справи Альфреда Дрейфуса.

Певну цінність для розуміння справи Дрейфуса мають розвідки з історії Франції. Зокрема, на нашу увагу заслуговує праця Е. Трейвуса “Ще раз про справу Дрейфуса”. У розробці проблеми цікавим джерелом стали записки, власне, Альфреда Дрейфуса “Про арешт і перший допит”, в яких автор детально розповів про звинувачення, методи психологічного тиску і допиту, а також процес арешту.

Метою дослідження є висвітлення, на основі використаних джерел і літератури сутності справи Дрейфуса, процесів, які викликала справа, а також її ролі у формуванні демократичного суспільства у Франції.

В історії кожного народу є сторінки, пов'язані з певними інцидентами, що випробовували на міцність його цінності й засади. У Франції останнє десятиліття ХІХ ст. було “заплямоване” судовою справою за неправдивим звинуваченням у шпигунстві офіцера Альфреда Дрейфуса, одного з небагатьох євреїв, які служили в Генеральному штабі Франції.

Навіть до нині немає однозначної відповіді на запитання: чи була в справі Альфреда Дрейфуса допущена помилка, чи він став жертвою махінацій французької служби розвідки? Як би це не було, але свого часу процес над капітаном Дрейфусом, який був звинувачений у шпигунстві на користь Німеччини, знайшов широкий резонанс серед світової громадськості.

Політична боротьба, пов'язана з цією справою, привернула увагу і вивела її за рамки юриспруденції.

15 жовтня 1894 р. Альфред Дрейфус був заарештований і відданий військовому суду за звинуваченням у державній зраді. Ось як описує Альфред Дрейфус свій арешт із спогадів: "...Паті піднявся, поклав мені руку на плече і голосно сказав: "Іменем закону ви заарештовані. Ви обвинувачуєтесь у державній зраді". Удар блискавки у мої ноги менше вразив би мене. Протестуючи проти настільки принизливого звинувачення, для якого ніщо в моєму житті не могло слугувати приводом. ...Я зовсім не пручався, тільки вигукнув: "Візьміть мої ключі, обшукайте все в моєму домі, я не винен". Вони відповідали, що звинувачення є досить вагомими, але відмовились ознайомитися з ними. Мене привели у військову тюрму і помістили в камеру... Мене тримали в ізоляції, і будь-який зв'язок з рідними був заборонений. Мені не дали ні паперу, ні ручки, ні чорнила, ні олівця..." [3, с. 103].

19 грудня 1894 р. у Паризькій ратуші, поряд із в'язницею, відкрилося засідання військового суду. Дрейфуса судили військовим судом за зачиненими дверями. Адвокат, який захищав капітана Дрейфуса – Деманж будував захист, переважно на протиріччях, що містилися у висновках експертів, вказував на відсутність мотивів дій у обвинуваченого, як людина із заможної родини стверджував адвокат, він не потребував отримання грошей від німців.

Оскільки в обвинувачення не було жодних вагомих доказів, представники Генштабу посилались на військову таємницю – докази є, але їх не можна надати суду, щоб зберегти таємність. На винуватість Дрейфуса рішуче вказували начальник Генштабу Франції генерал Буадефр, його помічник генерал Гонз, Паті де Клам, Анрі та ін. [2, с. 312].

Але, незважаючи на тиск генералітету, судді вагались. Тоді з відома військового міністра, слідчий таємно від усіх передав у кімнату судді незграбно сфабриковану фальшивку – записку, немов написану німецьким послом комусь у Німеччину: "Цей негідник Д. стає надто вимогливим". Цей "доказ" переважив шальки терезів на користь обвинувачення. Суд визнав Дрейфуса винним і засудив до розжалування та довічного заслання на Чортів острів біля Французької Гвіани. Не дозволили поїхати з ним його дружині, хоча закон це дозволяв. Приголомшений захисник Дрейфуса тоді заявив: "Засудження Дрейфуса – найбільший злочин нашого століття" [4, с. 333].

Намагаючись використати процес Дрейфуса в цілях посилення шовіністичних і реваншистських настроїв, військовий міністр Мерсьє 24 грудня 1894 р. вніс у парламент проект закону про смертну кару за державну справу. Діяч французького та міжнародного соціалістичного руху Жан Жорес рішуче виступив проти такого закону, оскільки його можна було використати і щодо соціалістів, звинувачуючи їх у зраді державних інтересів.

Палата обурено зустріла промову Жореса, звинувачуючи його у відсутності патріотизму, а Жан Барту – французький державний діяч і дипломат, звинуватив його у брехні, після чого викликав на дуель. Ніхто в дуелі не постраждав, але закон був прийнятий 437 голосами проти 85.

Зазначимо, що на захист Дрейфуса виступив також відомий французький письменник Еміль Золя, надрукувавши в пресі президенту Франції листа "Я звинувачую", в якому звинуватив армійське керівництво й уряд в тому, що вони приховують докази невинності Дрейфуса, а відтак, причетні до "однієї з найбільших несправедливостей століття". За таку пропаганду Золя змушений був емігрувати до Англії.

Між тим у дворі військової школи біля Марсового поля в Парижі Дрейфус 5 січня 1895 р. зазнав громадянської страти: з нього зірвали військові нагороди і відзнаки, над ним як символом ганебної честі зламали шпагу. Дрейфус вигукнув, звертаючись до солдатів, що невинний, прославив Францію та її армію. У відповідь 20-тисячний натовп, який зібрався, вигукував: "Смерть!" та інші антисемітські гасла.

Справа, про яку, здається, одразу забули, бо більшість населення Франції не мали сумніву щодо того, що Дрейфус зрадник, наприкінці 1896 р. несподівано повернулася у новому і скандальному напрямку [1, с. 54].

У березні 1896 р., через 18 місяців після арешту Дрейфуса розвідка переглянула свої архіви і знайшла лист без дати, який рік чи два тому фон Шварцкоппен адресував своєму італійському колезі, військовому аташе підполковнику Паніццарді. Тоді Італія входила до Троїстого союзу разом із Німеччиною й Австро-Угорщиною, і спецслужби цих країн обмінювалися інформацією. У ньому

йшлося: “Надсилаю вам 12 планів Ніцци, які мені передав для вас цей мерзотник Д.”. Як свідчить Шварцкоппен, це певний Дюбуа, агент німецької та італійської розвідок.

З цього випливало, що саме останній є німецьким агентом, який написав лист, після чого було засуджено Дрейфуса. Незважаючи на вирок, знайшлося багато людей, які сумнівалися у провіні Дрейфуса. Міністр закордонних справ Ганато був проти порушення справи, але не зважився наполягати на цьому, займаючи подвійну позицію, будучи переконаним у відсутності провіни, але не заявляючи про це публічно.

Після ретельно проведеного розслідування до кінця серпня 1896 р. не залишалось жодних сумнівів у тому, що Естергазі є до того ж автором листа, за якого Дрейфуса відправили на каторгу в Латинську Америку.

Кабінет міністрів був змушений прийняти рішення про проведення розслідування у справі Естергазі, а Генеральний штаб поспішив відкликати Пікара з Північної Африки для надання свідчень. До цього, перебуваючи в Лондоні, Естергазі повернувся в Париж і постав перед судом, оскільки був повністю впевнений у підтримці французького Генштабу.

Одночасне судове розслідування, що проводилося у справі Естергазі, перетворилося на фарс. Армія судила його 10–11 січня 1898 р. Комісія, очолювана одним із генералів, підтвердила, що проти Естергазі немає жодних доказів, і виправдала його. Його оголосили жертвою єврейських підступів. Голова суду заявив, що зі справою Дрейфуса покінчено назавжди, вирішувалося лише питання про те, чи винен Естергазі. Виправданий авантюрист був звільнений.

Травневі парламентські вибори 1898 р., на яких перемогли антидрейфусари, пройшли під знаком шовінізму і антисемітизму. Виступаючи 7 липня 1898 р. у новій палаті депутатів, військовий міністр генерал Г. Кавеньяк повідомив про три таємних документи, зокрема листи Папіццарді, в яких про Дрейфуса згадувалося у висловах, не залишаючи сумніву в його провіні.

Генеральному штабу на підставі сфальсифікованих даних вдалося звинуватити Пікара в тяжкій службовій провіні й звільнити з армії. Через деякий час військове міністерство звинуватило його в намірі “за допомогою інтриг замінити Дрейфуса іншим обвинуваченим”. Відтак, Пікара було заарештовано [4, с. 199].

Проте цей вирок став поворотним пунктом у справі Дрейфуса. Очевидна упередженість суддів, які виправдали Естергазі, викликала обурення багатьох громадян Франції. Тепер уже більшість була впевнена, що відбулася помилка, і Дрейфус невинний. У французькій і німецькій пресі з’явилася низка статей з цього приводу, громадськість розкололася на два табори: прибічників і противників Дрейфуса, тобто дрейфусарів та антидрейфусарів.

Відтак, справа Дрейфуса перетворилася в символ боротьби за справедливість, права людини, республіку й демократію.

У червні 1899 р. новий президент республіки Еміль Лубе призначив головою уряду прогресиста-дрейфусара Вальдекка-Руссо. Уряд провів рішучі заходи проти націоналістів. Тим самим вдалося стабілізувати політичну ситуацію. Але забезпечити справедливе рішення суду відносно справи Дрейфуса уряд так і не зміг. Лише в 1906 р. касаційний суд повністю реабілітував Альфреда Дрейфуса, якого повернули у Францію.

Таким чином, справа Дрейфуса (1894–1906 рр.) стала показовою для Франції і світової громадськості. Адже засвідчила, що доля людини з певного моменту, почала залежати не від наявності або відсутності доказів у справі, не від якості роботи контррозвідувальної служби, а від того, на чий бік схилиться громадська думка, яке з політичних угруповань буде переконливішим. Вона, зрештою, висвітила безсилля чесної людини перед безжальною військовою-політичною машиною. Для сучасників вона стала перевіркою особистої порядності, совісті і здорового глузду. У межах Франції, Європи і світу справа Дрейфуса була перевіркою практичної реалізації прав і свобод людини, боротьби за демократичні й республіканські цінності та ідеали.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Всемирная история: В 24 т. Т. 18. Канун первой мировой войны / Бадак А. Н. и др. – Мн.: Литература, 1996. – 528 с.
2. Карев Н. Политическая история Франции / Н. Карев. – СПб.: Брокгауз-Ефрон, 1902. – 800 с.
3. Электронный ресурс [http://www.twirpx.com/file/695287/].
4. Садиков В. Хрестоматия по всеобщей истории государства и права / В. Садиков. – М.: ТК Велби, 2002. – 768 с.
5. Трейвус Е. Еще раз о деле Дрейфуса / Е. Трейвус // Новая и новейшая история. – 2008. – № 4. – 201-209 с.